

POZNÁMKY K VÝPLATNÍ ZNÁMCE 60 h

S PORTRÉTEM PREZIDENTA A. NOVOTNÉHO

Upozornění kolegy F. Dvořáčka na výrazný rozdíl v kresbě hodnotové číslice “6” u výplatní známky 60 h s portrétem tehdejšího prezidenta A. Novotného z roku 1958 (č. kat. 1000A, 1000B) bylo příčinou hlubšího rozboru výrobních souvislostí této známky spolu s druhou hodnotou této emise, 30 h modrou.

Vzhledem k údajům o tisku těchto známek v Bratislavě zákonitě vznikla otázka, proč došlo k přesunu tiskařského rotačního zařízení STICKNEY pro tisk poštovních známek do Bratislavy.

Osudy původního rotačního stroje STICKNEY jsou svým způsobem zajímavé. V padesátých letech, kdy tento stroj již dosluhoval, byl vystřídán novou rotačkou WIFAG s odlišnými parametry, mj. také s odlišnou perforací. V té době bylo údajně rozhodnuto přemístit stroj STICKNEY do Bratislavy a tam tisknout běžné výplatní známky masové spotřeby. Tím se mělo ulehčit přetížené tiskárně v Praze, která se měla zaměřit na tisk známek příležitostných.

K zprovoznění strojního zařízení STICKNEY v Bratislavě bylo nutné zaškolit obsluhující personál a zahájit tisk výplatních známek 30 h a 60 h s portrétem A. Novotného. To se neobešlo bez problémů, což se projevovalo na kvalitě známek, neodpovídající předpokládaným požadavkům. V časové tísni a z naléhavé potřeby citovaných známek byl jejich tisk vrácen do Prahy, kde bylo pokračováno v tisku na nově instalovaném stroji WIFAG.

Někdy v 60. letech byla rotačka STICKNEY v rámci “soudružské výpomoci” předisponována do Severní Koreje, kde se poprvé setkáváme s tiskem poštovních známek rotačním ocelotiskem v roce 1962 u pamětní emise k 50. narozeninám Kim Ir-Sena.

Vraťme se k citovaným známám 30 h a 60 h, abychom se pokusili o detailnější rozbor souvislostí jejich tisku, s přihlédnutím k novému, sběratelsky závažnému zjištění.

Kresby hodnotových číslic 30 h a 60 h u bratislavského tisku nejsou ve výtvarné koncepci

jednotné. V původní verzi kresby známky 60 h se šestka jeví ve střední části se zřetelně nedotaženým obloučkem a nahoře s tupým zakončením, směřujícím dolů k sousední nule. Na nové kresbě pro rotačku WIFAG je hodnotová šestka širší s evidentně uzavřenou spodní částí a nahoře se špičatým zakončením, vybihající vzhůru směrem nad nulu (viz. obr.).

Známky hodnoty 30 h obou tisků mají kresby hodnotových číslic výtvarně jednotné. Existují však rozdíly v rozměrech známkových obrazů, druhu zoubkování a pozoruhodné rozdíly barev modré a fialověmodré.

Uveďme některé technické rozdíly známek obou vydání hodnoty 60 h:

Rozměry známkového obrazu u známek bratislavského tisku se jeví jako užší a vyšší, zatímco pražské tisky jsou poněkud širší a nižší. Zvlášť vzdálenosti mezi jednotlivými známkovými kresbami jsou v obou směrech značně odlišné.

Bratislavský tisk na stroji STICKNEY: ŘZ 12 1/2; TF 5.02, tj. 50 + 100 ks; datum tisku ani čísla archů nejsou uvedeny.

Známky tištěné v Praze na stroji WIFAG: ŘZ 11 3/4:11 1/4; TF 5.22, tj. 2 x 100 ks; na okrajích datum tisku a čísla archů.

Datum vydání bratislavské emise se uvádí 18.6.1958, datum vydání pražských tisků není uvedeno, pouze nákladová čísla obou tisků (viz katalogy).

Odlišnost vzhledu hodnotových číslic “6” u 60 haléřových známek zřejmě zakládá možnost dvou filatelisticky rozdílných typů. Známky s otevřenou šestkou budeme označovat jako typ I. a známky s šestkou uzavřenou jako typ II. V tomto smyslu by měly být upraveny stávající katalogové údaje i ocenění.

Na závěr připojujeme faktickou poznámku, připomínající doplatní známky z let 1954 a 1963 (č. kat. D 79 – 91 A a B), které však nebyly tištěny současně. Nákladová čísla jsou značně rozdílná, a stejně tak i katalogová hodnocení. Budeme vděční za jakékoliv připomínky, které doplní naše názory.

F. Žampach a F. Dvořáček

Dva typy známky

A. Novotný 60 h ano či ne?

(Lektorská poznámka)

K výše uvedenému článku autorů F. Žampacha a F. Dvořáčka je třeba připojit nejen několik doplňujících faktů a poznámek, ale i určitou úvahu. Především je třeba říci, že autory zmiňovaná problematika rozdílných tvarů hodnotové

číslíce “6” u obou rozdílných vydání výplatní známky 60 h s portrétem prezidenta A. Novotného vůbec není věcí neznámou, naopak je známa prakticky od doby vzniku známek; nebyla však předmětem pozornosti publicistů zřejmě proto, že šlo o “obyčejné” výplatní známky, a také proto, že šlo o znak, charakterizující nové vydání této emise ze stroje WIFAG.

Osudy rotačky Stickney netraktují autoři příliš přesně. Začátkem 50. let byl stroj podroben generální revizi a poté předán do Bratislavy k instalaci (1952). Zatímco v průběhu téhož roku současně s tisky na novém stroji WIFAG běžel ještě tisk řady emisí na stroji Stickney (naposledy “Den horníků”, Pof. č. 683 a 686), prvním “bratislavským” tiskem na starém stroji byla známka Pof. č. 693 (výstava Bratislava 1952). Poté se v Bratislavě ještě hojně tiskly výhradně známky nejmenšího formátu, a to již v nové měně (Gottwald, Zápotočský, Fučík 40 a 60 h, 9 výplatních známek “Povolání”, doplatní známky z let 1954 – 1955; posledními byly dvě fialové známky 30 h “Novotný” 1091X a 1091 z roku 1959). Dlužno tedy říci, že personál nebyl v Bratislavě zaškolován až s přípravou tisku emise “Novotný” 30 a 60 h (jak tvrdí autoři), která byla předposlední “akcí” na Stickney pro čs. známkovou tvorbu.

Ač nikdy nebylo oznámeno oficiální datum vydání nové emise těchto známek tištěných v Praze na stroji WIFAG, lze mít za to, že k vydání došlo značně později po datu 18. 6. 1958, o čemž svědčí nejen nasazení do provozu (konec září 1958), ale i mnohem pozdější oddělené dodávky sběratelům v novinkové službě. V existenci dvou odlišných vydání této emise bych nespatoval nic nenormálního, ani “tajemně” zákulisního (slyšel jsem např. legendu, že prý tyto známky z Bratislavy se Novotnému nelíbily snad právě proto, že byly z Bratislavy (?), ke které nikdy neměl příliš vřelý vztah). Po volbě A. Novotného prezidentem republiky v závěru roku 1957 byla potřeba výplatních známek s novým portrétem enormní, a proto byla k tisku nasazována obojí dostupná kapacita. Takový postup byl ostatně použit již dříve v roce 1953 při vydání známky 30 h “Zápotočský” (Pof. č. 740A,B). WIFAG byl výkonnější a tisklo se na něm déle, proto náklady obou hodnot z tohoto stroje jsou výrazně vyšší. Ani zdaleka však nelze říci, že tyto tisky byly zřetelně kvalitnější, pokud jde o reprodukovanou rytinu. Dokonce bych řekl, že ze Stickney vycházely zejména zpočátku tisky jemnější, bez známého “rozpijení” barvy, charakteristického někdy pro WIFAG.

Proč u WIFAGu byla moletována rytina se změněnou číslicí “6”, může být předmětem spe-

kulativních dohadů. Snad to bylo záměrem samotného rytce J. Schmidta, který chtěl stylově ujednotit číslice “3” a “6” u obou hodnot. Proti tomu hovoří jistý nesoulad nové, příliš široké “šestky” s vedlejší původní úzkou nulou.

Vzhledem k chronologii vydání známek obou emisí je nelogické katalogové označení 999–1000A (WIFAG) a 999–1000B (Stickney). Mělo by být právě opačné.

Nakonec k otázkám typologickým. Autoři navrhuji zavést označení II. typu u známky z tisku rotačkou Stickney vzhledem k odlišnosti tvaru číslice “6”. Když už by k tomu mělo dojít, pak vzhledem k chronologii tisku (viz výše) by bylo

PADĚLEK ČERNOTISKŮ NOVINOVÝCH ZNÁMEK Z ROKU 1937

V poslední době byl na trhu zaznamenán padělek černotisků novinových známek vydání z r. 1937 v sestavě jednotlivých hodnot celé série ve formě “aršíku” v knihtiskovém provedení na křídovém papíru.

Falzátor měl zřejmě v úmyslu vyrobit vzácnost s přihlédnutím k absenci černotisků známek této emise, s výjimkou známých černotisků hodnoty 2 h. Sestava celé série originálních známek v nepříliš kvalitním provedení tu posloužila jako předloha k pořízení pérovkového štočku, přičemž rozměry jednotlivých známek tu vyšly poněkud menší než jsou rozměry ori-

vhodnější označení I. typu. Avšak, je vůbec vhodné zavádět typologické odlišení známek vzniklých dvěma odlišnými systémy? Známky 60 h se liší kromě uvedené číslice i rozměrem obrazu a perforací (cca 18,4 x 23,2 mm a 12 1/2 u Stickneye oproti cca 18,8 x 22,9 mm a 11 3/4:11 1/4 u WIFAGu). Rozměr obrazu sám o sobě je velmi významným rozdílem, který zakládá možnost odlišení typů, avšak u tisku jedním systémem (viz např. Masaryk 1925, typy I a II). Abychom však v našem poněkud odlišném případě byli důslední, museli bychom zavést dvojí typ ještě nejen u hodnot 30 h “Novotný”, ale zpětně také u hodnoty 30 h “Zápotočský”

ginálů. Pro porovnání rozměrů padělků byl pod vyobrazením padělků 2 h známky v “aršíku” připojen originál černotisku této hodnoty. Kvalita tisku těchto výrobků (spolu s případnými tiskovými nedostatky předlohy) kontrastuje se zvláště pečlivými tisky originálních černotisků.

Vzhledem k výrobě novinových známek této emise (viz Monografie IV., str. 203) se v tomto případě jedná o celkový padělek k oklamání důvěřivých filatelistů. Je dosti nebezpečný, i když naivní.

F. Žampach

MEZINÁRODNÍ VÝSTAVA POŠTOVNÍCH ZNÁMEK PRAGA 1998

Zpráva z organizačního výboru

Úvod

V návaznosti na Bulletin PRAGA 1998 Vám chceme poskytnout některé další informace týkající se Mezinárodní výstavy poštovních známek PRAGA 1998, která se bude konat v Praze od 10. do 13. září 1998 v prostorách Veletržního paláce a v Poštovním muzeu Praha.

Hlavní náplň výstavy budou tvořit vzácné filatelistické exponáty sběratelů z celého světa, kompletní sbírka poštovních známek bývalého Československa, poštovní známky evropských zemí od počátku jejich vydávání v roce 1840 včetně unikátní sbírky známek a celistvostí rakouské 1. emise z roku 1850 a další vzácné exponáty v expozici Poštovního muzea v Praze.

Z řady doprovodných akcí výstavy lze již dnes uvést:

sobota 12.9. 1998, 13-18 hod.:

Mezinárodní kongres sběratelů a vystavovatelů poštovních známek Československa, České republiky a Slovenska s úvodním slovem o současném stavu a budoucnosti organizované filatelie v České republice, odbornými přednáškami a diskusí.

sobota 12.9. 1998, 12-17 hod.,

IH Parkhotel, Praha:Mezinárodní aukce poštovních známek Domu filatelie PROFIL, Praha

neděle 13.9. 1998, 10-15 hod.,

na trase Veletržní palác - Poštovní muzeum a zpět: Dostavnicková pošta u příležitosti 250. výročí zavedení poštovních diligenčí.

Po celou dobu konání výstavy budou u příležitostných přepážek České pošty, s.p. v prostorách Veletržního paláce a Poštovního muzea používána příležitostná poštovní razítka propagující výstavu PRAGA. Pro nejmenší návštěvníky bude v provozu dětský koutek s řadou zajímavých akcí a soutěží; výherci dostanou zajímavé filatelistické suvenýry.

Návštěvníci si budou moci u prodejních stánků České pošty, s.p., zahraničních poštovních zpráv a tuzemských i zahraničních obchodníků s poštovními známkami doplnit své sbírky.

(Pof. č. 740A,B) a rovněž u známky 3.00 Kčs “Gottwald” (Pof. č. 721), kde by šlo dokonce o III. typ. Analogicky bychom museli posuzovat dvě vydání doplatních známek z let 1945 – 1955 (Stickney) a 1963 (WIFAG).

Ze všech výše uvedených důvodů se mi nejvíce návrh autorů příliš vhodným. Nedomnívám se, že by složité revize značení všech uvedených známek byly potřebné a přijatelné (nemluvě o spornosti podle současně platných definic typu); vnesly by do našich nových katalogů spíše chaos. Je to však věcí diskuse, kterou se oba autoři snaží svým článkem vyvolat.

Zdeněk Fritz

Poštovní známky a celiny PRAGA 1998

Pro propagaci Mezinárodní výstavy poštovních známek PRAGA 1998 připravila Česká pošta, s.p. podle emisních plánů schválených Ministerstvem dopravy a spojů ČR vydání řady poštovních známek a celin.

Dopisnice PRAGA 1998

Dopisnice pro poštovní provoz (Mostecká věž, klášter křivčovníků a Klementinů) hodnota 4 Kč, autor výtvarného návrhu Alfréd Fuchs; den vydání 26.3. 1997

Dostavnicková pošta

(250 let poštovních diligenčí) - hodnota 6 Kč, autor grafické úpravy Karel Dvořák; den vydání 1.7. 1998

Letecká dopisnice

(50. výročí letu Praha-Tel Aviv) - hodnota 8 Kč, autor grafické úpravy Ervín Urban; den vydání 5.5. 1998